

PATER (20) *sb m*

a *pochylone, e jasne.*

sg *N* pãter (13) [w tym: *lat.* (4)]. ◊ *A* (*lat.*) patrem (1). ◊ *V* pãter (1). ◊ *pl N* (*lat.*) patres (4). ◊ *G* pãtr(o)w (1).

Sł stp, Cn brak, Linde XVI w. (jeden z niżej notowanych przykładów).

Ojciec [pater – ociec Murm 165, Mymer¹ 38, Mymer² 40, Mącz 283c, Calep; ojciec – pater Cn] (20) :

1. *W starożytnym Rzymie senator lub patrycjusz [patres etiam significat senatores – radne pany Mącz 283c] (13) : Romulus wybrał mężow rãdnych s Pãtricyow fto/ ktore potym zwãli Rzymiãnie Senatem/ ábowiem od wãżnošci á mocy byli wezwãni Patres/ á od lat doškonãlych Senãtores. BielKron 99, 99 marg.*

W poãczeniu z imieniem (2): Decyus Pater Rãycã Rzymfki gdy wiodł walkę od Rzymian przeciw Lãtynom/ vkazał fie mu we fnach ieden mąż BielKron 120, 120 marg.

*Zestawienie: »pater patriae [lege: patryje]« = zasłužony obywatel, tytuł nadawany w starożytnym Rzymie i później w Europie (6): że słušnie Polacy patrem patriae i sami znać będa [króla Zygmunta Augusta] i potomstwu swemu na pišmie to zostawiã. Diar 49; ábowiem [Oktawianus Augustus] wielkošć zboža z Egiptu [...] do Rzymã kãždy rok przywodził/ á ftãd go wezwãli ociec oyczyny (*marg*) Pater patriae (–) BielKron 131v; ZA ftãrych wiekow był ná wielkiej pieczy/ Ten czo wiernie ftrzegł Pošpoliteyrzeczy. Pater patriae nadobnie go zwano/ Kogo ná fpolnych fprãwãch wiernym znano. Ale dziš fzetnie then Pater patriae/ Pãniey priwacie kwoli oczy krije. RejZwierc 222v; fmieija go [Stefana Batorego] zwac/ Pater patriae/ Boze odpuŃc bel ci Pater patriae ale Hungarie abo Sumlagiae. PaprUp G3.*

Szereg: »patres to jest ojcowie« (2): zwano tãkie Plebei/ á przednieyfze od nich zwano Patres/ to iefł oycowie BielKron 99, 334v.

Przen (1) :

W poãczeniu z imieniem (1): Iefł to [szlachcic Piskowski] Pater Decius tu prãwie w tey ftronie/ Nie raz on wielkie woýfkã z RuŃkich krãiow ŗenie. PaprPan Z4.

2. *Ojciec Košciola (2) :*

Wyraŗenie: »stary pater« (2): A iefli co tãkowego [...] Nãd text ŗwiętey Ewãgeliey. Będziem przywodzić fkãd inãd Niepoczytaycie nam zã bład. Bo iefli co przyczynimy Tedy z ftãrych patrow mamy. MWilkHist B; CzechEp 178.

3. *Ksiãdz (czasem pogardliwie) (4) : RejKup n8; Lecž przedfię brãcia nãlzy [księža żyjcy w bezŗeñstwie] ná to [co napisal Salomon przeciw cudzołóznikom] nic niedbãiyã/ Dybie kãtem omãcnie iãko w lefie zãiyã. Gdy [...] fãmice fzuca/ Tãkierz nãlz miły pater gdy w vlicy kuka/ Aby mu fie Gžegzołkã gdzie w kãcie ozwãł RejWiz 38; (did) Dionizius Secigniewfki BiŃkup Kãmie(niecki) (–) Wierz mi ŗeby ten pater nie przepuŃcił fwemu PaprPan V3v; (did) ALB(ertus) [do Plebana] (–) Słyŗzcie Pater WyprPl B4v.*

4. *Starszy męczyzna (1) : Acžci y owo málo nie thãkže niezczęfny czo biega [...] fpadkow czekãiyã/ [...] á ná onego [...] poglãdãiyã/ po kim fie cžego nãdziewa [...]. Lãtã mu liczy/ powiãda iž to iuz nie młody pater/ cžãsby mu przed Moizelzã. RejZwierc 160v.*

Cf **PATER NOSTER, PATRESOWIE**

HK